

РОЗДІЛ II.

ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ТА ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

2.1. МУЛЬТИЛІНГВІЗМ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Галина ДЕРКАЧ, Андрій ТУРЧИН

Сучасне світове співтовариство — це складна система взаємовідносин держав, етносів і народів, яка зіткнулася з новими умовами, викликами та труднощами, спричиненими виникненням інших типів організації праці, способів існування та спілкування, а також інтенсивною внутрішньою та зовнішньою міграцією населення. Як наслідок, проблеми глобалізаційного розвитку суспільства та впливу на нього мультилінгвізму, привертають увагу науковців. Розглядаючи поняття мультилінгвізму, не можна оминати систему сучасної освіти, оскільки основним завданням освітньої галузі є підготовка особистості до взаємодії з багатомовним та полікультурним світом. Мультилінгвізм, або багатомовність — здатність володіти кількома мовами – це якісна складова процесу глобалізації, яка впливає на різні сфери суспільного життя і, зокрема, на розвиток мультилінгвальної освіти. Мовна політика ЄС спрямована на захист мовної розмаїтості та поширення знань про мови з огляду на культурну ідентичність та соціальну інтеграцію представників різних етнічних груп, які там проживають, що, в свою чергу, веде до закономірного переходу від традиційної форми навчання до навчання іншомовній комунікації, до використання в процесі викладання основ міжкультурної дидактики. Європейський освітній простір наголошує на безперервному навчанні впродовж життя, починаючи з дошкільної

освіти, через шкільну та професійно-технічну до вищої освіти та освіти дорослих, активно сприяючи та підтримуючи держави-члени Європейської спільноти в модернізації їхніх систем освіти та навчання. Отримання Україною статусу кандидата на членство в ЄС та подальша європейська інтеграція порушують питання про місце та роль мультлінгвізму в сучасному українському суспільстві та запровадження європейських норм в галузь української освіти та навчання.

Досліджуючи феномен мультлінгвізму, науковці дійшли висновку, що термін «мультлінгвізм» належить до понять, які можна кваліфікувати як такі, що мають нечіткі смислові межі. Субстанціональним підґрунтям цього поняття є мова, як суспільний продукт, що виробляється колективом для забезпечення потреб у комунікації і зберігається в пам'яті членів колективу, а також у текстах, побудованих засобами даної мови¹⁰⁵. Поняття «мультлінгвізм» трактують також як здатність до оперування кількома мовами в усній чи письмовій формі. Він має два види — національний (вживання кількох мов у певній суспільній спільноті) та індивідуальний (використання індивідом кількох мов, кожен з яких він обирає відповідно до певної мовленнєвої ситуації). Родова сфера мультлінгвізму охоплює низку видових понять, найпоширенішими з яких є:

1. Плюралізм — індивідуальний психічний стан особи, який дозволяє їй альтернативно застосовувати в процесі спілкування кількох лінгвістичних кодів, незалежно від способу оволодіння мовами й лінгвістичною довершеністю мовлення.

2. Двомовність (*білінгвізм*) — 1) здатність особи користуватися двома національними мовами; 2) мовна ситуація, за якої соціум застосовує у комунікації дві національні мови в одній або різних сферах спілкування; 3) стан, за якого дві мови співіснують, взаємовпливають і взаємодіють у природному та

¹⁰⁵ Олена Яковлева, „Багатомовність як тренд суспільного розвитку та чинник модернізації освіти,“ *Науковий вісник. Серія: Філософія*. (Харків: ХНПУ, 2016) 47: 93-105, доступ отримано 25 лютого 2024, http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_filos_2016_47%282%29_12.

штучному двомовному середовищі, у якому соціальні групи володіють двома мовами на однаковому або різному рівнях.

3. Багатомовність (*мультилінгвізм*) — 1) здатність особи користуватися (розмовляти або розуміти) більш ніж двома національними мовами; 2) мовна ситуація, за якої соціум застосовує у комунікації більше двох національних мов у одній або різних сферах спілкування; 3) явище суспільного рівня, яке позначає співіснування різних мовних співтовариств, зокрема в умовах багатомовного міста чи багатомовної країни¹⁰⁶.

Проаналізувавши низку видових понять сфери «мультилінгвізму», науковець Коршак Н.В. сформулювала наступне визначення цього терміну. Мультилінгвізм — це лінгвофілософське поняття, яке є суспільним продуктом, що сформувався штучно, або під дією історичних чинників, котре визначає співвідношення двох і більше мов у мовленнєво-мисленнєвій сфері індивіда, котрий використовує ці мови на різних етапах комунікації¹⁰⁷.

Як науковий феномен термін «мультилінгвізм» розглядають з двох позицій:

- 1) індивідуальна характеристика особистості;
- 2) соціокультурне явище.

У контексті *індивідуальної* багатомовності диференціюють:
а) мультилінгвізм від народження, який формується в людини завдяки її зростанню у родині, де батьки спілкуються двома і більше мовами; б) як результат міжмовної інтерференції через проживання особи близько до кордону з іншою державою; в) соціально вимушену багатомовність, що виникає внаслідок мимовільного вивчення емігрантам мови країни свого проживання;

¹⁰⁶ Ірина Голубовська та інші, „Термінографія, мультилінгвізм, мультидисциплінарність: напрями майбутніх досліджень“, *Лінгвістика XXI століття* (2015): 3-23, доступ отримано 24 лютого 2024, http://nbuv.gov.ua/UJRN/linds_2015_2015_3.

¹⁰⁷ Наталія Коршак „Глобалізація та мультилінгвізм – сутнісні властивості сучасного освітнього поступу“, *Філософські обрії* 38 (2017): 70-78, доступ отримано 12 лютого 2024, <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/8978/1/9.pdf>.

г) науковий і художній мультилінгвізм, що спостерігається при написанні авторами робіт декількома мовами.

Як соціокультурне явище мультилінгвізм — це специфічний стан суспільного життя, за якого спостерігається і визнається факт функціонування, співіснування двох і більше мов у межах однієї держави. На соціальному рівні в рамках мультилінгвального навчання йдеться про взаємодію декількох лінгвокультур, симбіозів мовного та культурного, які утворюють різні лінгвокультурні коди. Мета такої взаємодії полягає у досягненні успішного міжкультурного спілкування, або здатності порозумітися за умови суттєвих відмінностей у світосприйнятті.

Розрізняють *офіційний (державний) та неофіційний (регіональний) мультилінгвізм*. За умов існування офіційного мультилінгвізму населення країни володіє двома і більше мовами, які визнані в цій державі офіційними внаслідок юридично закріплених норм чи законів. Він притаманний таким країнам, як Бельгія (офіційні мови — французька, фламандська), Швейцарія (офіційні мови — німецька, французька, італійська, ретороманська), Люксембург (офіційні мови — люксембурзька (розмовний варіант німецької мови), німецька, французька), Канада (офіційні мови — англійська, французька), Сінгапур (офіційні мови — англійська, мандаринська, тамільська, малайська), Індія (15 мов мають державний статус).

Неофіційний мультилінгвізм характеризується ситуацією, за якої декількома мовами володіє населення певного регіону. Він є історично-географічною даністю співіснування мов без обов'язкових мовних контактів, або ж передбачає мовні контакти на неформальному рівні, які не прописані в правовому полі. Неофіційний мультилінгвізм зазвичай спостерігається в прикордонних областях, що часто є результатом довільного розмежування кордонів. Два приклади цього можна знайти в Північній Америці: перший — уздовж Мексико-Американського кордону на півдні, другий — між Новою

Англією і Квебеком на півночі; на заході України поширений українсько-польський, українсько-угорський та українсько-румунський мультлінгвізм.

Як сучасне соціально-культурне явище мультлінгвізм розвивається під впливом наступних факторів:

1) інтенсивна міграція населення та зміна місця проживання;

2) еволюція сучасних мегаполісів, які у XXI столітті стали багатомовними та полікультурними, своєрідною есенцією різноманітних культур, що сприяють формуванню нових типів ідентичності. Лондон, Нью-Йорк, Мадрид, Йоганнесбург, Делі існують у площині, заснованій на принципах лінгвокультурного різноманіття, та, наразі, стають одним із визначальних рушійних чинників мультлінгвального майбутнього;

3) розбудова світового інформаційного простору, стрімке поширення таких сучасних потужних інформаційних та комунікаційних технологій, як телебачення та Інтернет, різноманітних засобів масової комунікації. Нові технології комунікації стають одночасно стимулюючим і підтримуючим механізмом поширення мультлінгвізму по всій земній кулі. Розвиток процесів масових транснаціональних комунікацій у сучасному світі робить обмін інформацією на мультлінгвальній основі найважливішим фактором функціонування єдиного соціального простору;

4) формування віртуального простору, який став своєрідним новим «надпростором», реальністю, вільною від національних кордонів. Привабливий для користувачів мультлінгвальний інтернет-ресурс сприяє зростанню зацікавленості молодих людей цим питанням з власної ініціативи та бажання. Розробка цікавих мережевих мультлінгвальних ресурсів, на яких будуть представлені матеріали, що відповідають різним віковим категоріям користувачів, ресурсу, де авторитетні лідери громадської думки, популярні знаменитості пропагуватимуть вивчення мов, де персонажі улюблених ігор спілкуються різними мовами, де на форумах можна швидко та зручно змінювати

мови спілкування, де змішування кодів вважають доречним, де помилки сприймають як природне явище і в них не вбачають нічого обурливого, коротко кажучи, де весь позитивний досвід прийняття рішень із лінгвістичних питань у Європі пропонують для ознайомлення в режимі он-лайн на форумах *Facebook*, *Twitter*, *Instagram* та за допомогою відеоматеріалів у мережах *YouTube*, *TikTok*, *Second Life* тощо;

5) посилення ролі соціокультурного компоненту — вивчення культури інших країн та глибше усвідомлення власної культури, участь у «діалозі культур»;

6) створення єдиного освітнього простору і, як наслідок, прагнення людей до досягнення загальноєвропейського рівня володіння іноземними мовами (*дали ІМ*), та розвиток академічної мобільності здобувачів вищої освіти і викладачів;

7) потреба в мультилінгвальному навчанні як засобі професійної підготовки, що надає майбутнім фахівцям можливість реалізувати свій потенціал та активно працювати на світовому ринку, а також значне збільшення у XXI столітті обмінів міжпрофесійного характеру;

8) використання нових інформаційно-комунікативних технологій, розвиток дистанційної форми навчання, навчання в режимі он-лайн та ін.

Мультилінгвізм — вживання кількох мов у межах певної соціальної спільноти (насамперед держави); використання індивідом чи їх групою кількох мов, кожен з яких вибирають відповідно до конкретної комунікативної ситуації. Однак це не лише спроможність комунікувати кількома мовами, це ще й особливий тип відкритого до діалогу мислення, що акумулює в собі культурні цінності кількох цивілізацій.

Мультилінгвізм притаманний усім регіонам світу у різній формі та у різноманітних відносинах. Він завжди був і залишається феноменом, необхідним для співіснування різних етносів і культур, однак, містить у собі безліч протиріч і іноді досить полярні думки: від беззаперечного визнання до затятого спротиву й

упереджень. Мультилінгвізм, немовби підриває саму можливість існування монолінгвальної культури, й у цьому сенсі викликає побоювання за її збереження, проте водночас розширює культурний діапазон залученням до досвіду іншомовних співтовариств, акумулює у собі потенціал засвоєння загальнолюдських цінностей. У сучасному світі, що прагне знайти шляхи досягнення глобального гуманізму, який створює можливість встановлення гуманістичного суспільства з різними національними моделями, принаймні дивним видається небажання визнавати роль мультилінгвізму у становленні соціальної гетерогенності та оцінювати його як позитивний фактор міжкультурної взаємодії.

Актуальність мультилінгвізму як соціокультурного феномена XXI століття полягає в тому, що знання кількох мов є необхідною умовою успішної життєдіяльності людини та спільнот у епоху глобалізації, оскільки остання передбачає взаємопроникнення матеріальних і духовних компонентів різних соціальних культур. Тому найважливішою умовою освоєння іншої культури є оволодіння її формами і, передусім, мовами. За способом засвоєння виокремлюють *спонтанний* (природний) та *педагогічний* (культурний) шляхи набуття мови. Опанування мовами, які є засобами спілкування та інформаційного обміну з народами інших країн, набуває дедалі більшого значення. Мови міжнаціонального спілкування виконують міжнародну місію, духовно та морально зближуючи людей різних національностей.

Досліджуючи мультилінгвізм, не можна ігнорувати систему сучасної освіти, оскільки вивчення ІМ (інколи навіть кількох) передбачено шкільним мінімумом у багатьох країнах.

Мультилінгвізм як соціокультурне явище висуває перед освітою складні завдання підготовки молоді до життя в умовах багатонаціонального та полікультурного середовища, формування умінь спілкуватися та співпрацювати з людьми різних рас, національностей, конфесій. Інтеграція світової спільноти,

розвиток планетарного світогляду передбачають врахування національних традицій в освіті молоді; створення умов для створення культурної ідентичності дітей та різноманітного та складного культурного середовища для розвитку особистості. Таким чином, соціальна сутність сучасної багатомовної освіти полягає у формуванні не просто мовної, а широкої соціокультурної компетентності та автентичності контекстного трактування смислів міжсуб'єктної комунікації представників різних культур. Воно вирішує завдання деієрархізації етнічних статусів, критичного усвідомлення світу з розвитком комунікативних можливостей і рефлексивного ставлення до власної культури та мови — що робить процес соціокультурної трансляції етнічних цінностей більш стабільним, захищеним і керованим, сприяє усвідомленому збереженню національної культури.

Мови, зазвичай, бувають сформовані в людини різною мірою, оскільки не існує абсолютно однакових соціальних сфер дії мов та представлених ними культур. Тому у концепції мультлінгвізму відсутня вимога абсолютно вільного володіння мовами. Якщо одна мова не перешкоджає існуванню іншої, а остання розвинена більшою мірою, близька до володіння носію мови, то говорять про збалансований білінгвізм. Мову, якою людина володіє краще, називають домінантною; це не обов'язково перша за часом засвоєння мова. Співвідношення мов може змінюватися на користь тієї чи іншої, якщо будуть створені відповідні умови: одна з мов може частково деградувати, негативно впливати на іншу (інтерференція), перестати розвиватися, витіснитися з вживання (зміна мови), забутися, вийти з вживання (мовна смерть), або, навпаки, мова може відроджуватися, привносити позитивне, підтримуватися, доводитися до рівня офіційного визнання та вживання. Ці положення стосуються не лише окремих мовців, а й мовних спільнот.

Таким чином, мультлінгвізм як соціокультурний феном стає у всьому світі повсякденною реальністю. Він є фактом реального мовного існування для

переважної більшості населення всього світу, у зв'язку із зростаючою взаємодією економічних, наукових, культурних та політичних інтересів. Мультилінгвізм виступає засобом соціалізації особистості, формує установки емпатії та толерантності в результаті соціокомунікативного процесу, що організується та розвивається особливим чином, в рамках мультилінгвального підходу до освіти.

Мультилінгвізм за своєю соціальною суттю викликає не втрату, а розширення культурної ідентичності, підвищення рефлексивного та ціннісного ставлення до здобутків власної культури, збільшення культурного багатства та можливостей особистості вступати у міжкультурний діалог.

Соціальна багатомовність особистості в полікультурному контексті є необхідною умовою досягнення адекватного рівня соціокультурної компетентності, що дозволяє зберігати культурну ідентичність та підвищувати потенціал соціальної мобільності в рамках існуючого культурного середовища. Мультилінгвальна адаптація до нового соціокультурного оточення дозволяє долати культурний шок та маргінальні соціокультурні стани. Тому дбайливе ставлення до власної культурної спадщини та сприйняття цінних елементів інших через діалог культур — це магістральний шлях розвитку людської цивілізації в епоху глобалізації.

Процес європейської інтеграції передбачає її поширення не тільки на політичну та економічну сфери, але й на гуманітарний сегмент об'єднаної Європи. Для забезпечення демократичності, мовна політика стала одним із пріоритетів в цих процесах, а отже, постала необхідність невідкладного законодавчого врегулювання «міжнаціональних мовних взаємовідносин, визначення та легітимізація уніфікованих засобів комунікації, гармонізація мовних інтересів народів ЄС»¹⁰⁸. Мова – це інтегральна частина нашої

¹⁰⁸ Андрій Турчин і Галина Деркач, "Мультилінгвальний Аспект Мовної Політики Європейського Союзу," April 28, 2023, доступ отримано 14 лютого 2024, <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/28931>.

ідентичності, найбільш безпосередній спосіб вираження культури — зазначено у документах Єврокомісії. Гасло *United in Diversity* (Об'єднані в різноманітності) — вперше було прийняте Європейським Союзом у 2000 році, щоб підкреслити спільну мету європейського проекту, яка полягає в «досягненні єдності цілей через мир і процвітання в Європі, визнаючи і заохочуючи багатство її різних культур, традицій і мов». На відзначення 50-ї річниці Римського договору в 2007 році ця ідея була підкріплена девізом «Разом», щоб висловити ідею різних народів, які працюють заради спільних завдань і цілей.¹⁰⁹

Європейський Союз сьогодні — це багатомовна і багатокультурна спільнота, що об'єднує 28 країн-членів, 500 млн жителів, 3 алфавіти, 60 мов, серед яких 24 мають статус офіційних (болгарська, чеська, датська, голландська, англійська, естонська, фінська, французька, німецька, грецька, угорська, ірландська, італійська, латвійська, литовська, мальтійська, польська, португальська, романська, словацька, словенська, іспанська, шведська, хорватська), інші ж — регіональних або мови меншин. Мовну палітру збагачують також мови іммігрантів та біженців з різних країн, число яких постійно зростає, позаяк «свобода мобільності та міграції неможлива без знання іноземних мов і культур, а сучасний світ неможливий без свободи мобільності та міграції»¹¹⁰. Перший Регламент Співтовариства (1958)¹¹¹, визначив офіційні мови та обрав нідерландську, французьку, німецьку та італійську як перші офіційні та робочі мови ЄС, оскільки на той час вони були мовами держав-членів. Зі зростанням числа країн-членів ЄС, збільшувалася кількість офіційних і робочих мов. Може скластися думка, що до складу ЄС увійшли країни, чиї рідні мови не мають там

¹⁰⁹ Vicent Climent - Ferrando, "Linguistic Neoliberalism in the European Union. Politics and Policies of the EU's Approach to Multilingualism," *DOAJ* (*DOAJ: Directory of Open Access Journals*), December 1, 2016, accessed February 10, 2024, <https://doi.org/10.2436/rld.i66.2016.2843>.

¹¹⁰ Goran Bandov, "Language Policy of the European Union – Realization of the Multilingual Policy of the EU," *International Studies* 13, no. 1 (April 12, 2013): 65–84, accessed January 26, 2024, <https://hrcak.srce.hr/123015>.

¹¹¹ EEC Council: Regulation No 1 determining the languages to be used by the European Economic Community accessed January 26, 2024, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:31958R0001>.

статусу офіційної. Насправді, деякі країни-члени ЄС мають спільні офіційні мови, як то у Бельгії, офіційними мовами є нідерландська, французька та німецька, а переважна більшість населення Кіпру спілкується грецькою, яка має статус державної.

Володіння іноземними мовами було включено до списку п'яти *ключових* компетентностей¹¹² необхідних людині для повноцінного життя у суспільстві (Лісабон (2000)) та до восьми ключових компетентностей (Засідання Європарламенту (2006))¹¹³.

Використовуючи іноземні мови у повсякденному житті, володіючи певними мовними компетентностями, кожен громадянин Європейської спільноти отримує низку переваг, в навчанні, на ринку праці та в повсякденному житті. «У довгостроковій перспективі багатомовність також сприяє підвищенню конкурентоспроможності економіки Європейського Союзу різноманітну інформацію про навколишній світ».¹¹⁴

Варто зазначити, що основними засадами формування мовної компетентності у громадян Євросоюзу є:

– *Lifelong Learning Programme* — мовна освіта протягом усього життя, що включає різні освітні програми і проекти;

– *Multilingualism* — мультилінгвізм (або багатомовність).

Освіта протягом усього життя — це інтегрований проект, що сприяє розвиткові освітніх можливостей та культурних зав'язків. Британська Рада (*British Council*) здійснює управління нею, а Керівна група, до складу якої входять

¹¹² Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning. (2006/962/EC). *Official Journal of the European Union*, 30.12.2006, accessed January 3, 2024, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:en:PDF>.

¹¹³ Багатомовна Європа: тенденції у політиці і практиці мультилінгвізму в Європі. К: Ленвіт, 2012, 168 с, 65-66.

¹¹⁴ Krisztina Sebestyén, Katarzyna Jagielska, and Nadine Comes, "Multilingualism in Europe Among to Some Theoretical and Empirical Examples – Introduction to a Thematic Issue," *Hungarian Educational Research Journal* 13, no. 3 (August 10, 2023): 319–27, accessed January 2, 2024, <https://doi.org/10.1556/063.2023.00249>.

представники партнерів забезпечують контроль. Програма визначила напрям освітньої політики Євросоюзу з подальшим продовженням. Вона містить чотири основні платформи, що охоплюють різні сфери діяльності:

– проект *Comenius* (на честь чеського педагога-гуманіста XVII ст. Яна Коменського) — вивчає проблеми освіти, у тому числі питання вивчення іноземних мов у початковій та середній школі;

– програма *Erasmus* (на честь Еразма Роттердамського відомого гуманіста XVI ст.) — програма з обміну студентів та професорсько-викладацького складу університетів;

– програма *Leonardo da Vinci* (на честь великого італійського художника і науковця епохи Відродження Леонардо да Вінчі) — фокусується на професійно-технічній освіті;

– програма *Grundvig* (на честь Ніколая Грундтвіга — данського священника, письменника, філософа і політика) — займається, проблемами навчання іноземних мов дорослого населення,

а також двох додаткових програм:

– *Transversal Programme* (Загальна програма) — співпраця з питань освітньої політики та інновацій, мови, інформаційних та телекомунікаційних технологій в освіті;

– проект «*Жан Моне*» (на прізвище французького економіста, політика, одного із засновників Євросоюзу), що має на меті поширення економічних, історичних, культурних та юридичних знань з питань Європейської інтеграції на світовому рівні. Кожна із зазначених програм має відповідне фінансування.

У Стратегічній рамці для європейського співробітництва в галузі освіти і навчання на 2021-2030 роки Європейський освітній простір розглядається з позиції забезпечення учням можливості продовжувати навчання на різних етапах життя та шукати роботу в ЄС, а державам-членам і зацікавленим сторонам — співпрацювати, щоб надавати високоякісну, інноваційну та інклюзивну освіту

і навчання, що підтримує економічне зростання та високоякісні можливості працевлаштування, а також особистісний, соціальний і культурний розвиток.¹¹⁵

Найвідомішим проектом у рамках програми «Освіта протягом усього життя» є програма «Еразмус», у рамках якої за останні 25 років у між університетських обмінах прийняли участь понад два мільйони студентів. Програма *ERASMUS (European Region Action Scheme for the Mobility of University Students)* існує з 1987 року та об'єднує понад 4000 закладів вищої освіти у 31 країні.¹¹⁶ Сьогодні, особлива увага звертається на програму: ERASMUS+, що зосереджена на набутті навичок цифрового навчання, вищій освіті, якісній та інклюзивній освіті, навчанні мов, визнанні кваліфікацій (Council of the European Union, 2018).¹¹⁷

Отже, Європейський освітній процес ставить акценти на безперервному навчанні впродовж життя — від дошкільної освіти, через шкільну та професійно-технічну до вищої освіти та освіти дорослих, заохочуючи та сприяючи академічній мобільності та підтримуючи держави-члени спільноти у модернізації їхніх систем освіти та навчання. Пропонується ввести у шкільні навчальні програми вивчення третьої іноземної мови, серед яких — мова країни-сусіда, що слугуватиме поліпшенню комунікації, порозумінню та зміцненню ЄС, зокрема в прикордонних регіонах. Європейський Парламент вважає вивчення мови сусідньої країни та однієї мови *lingua franca* першочерговими задачами та всіляко заохочує підвищення мовних навичок громадян ЄС.

¹¹⁵Олена Локшина, «Стратегія європейського співробітництва у галузі освіти і навчання у 2021 – 2030 рр. як євроінтеграційний орієнтир для української освіти». *Український Педагогічний журнал*, вип. 4 (Січень):5-17, доступ отримано 18 грудня 2023, <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/621/617>.

¹¹⁶ "About Multilingualism Policy," European Education Area, n.d., доступ отримано 20 грудня 2023, <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/improving-quality/multilingualism/about-multilingualism-policy>.

¹¹⁷ Council of the European Union. (2018). *Council conclusions on moving towards a vision of a European Education Area. Official Journal*, 7–12, доступ отримано 8 лютого 2024, [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XG0607\(01\)&rid=6](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XG0607(01)&rid=6).

Ідею створення Європейського освітнього простору до 2025 року озвучено у Повідомленні Комісії до Європейського Парламенту, Ради, Європейського соціально-економічного комітету та Комітету регіонів щодо зміцнення європейської ідентичності через освіту та культуру (*European Commission, 2017*). «Засобами його створення визначено: перетворення академічної мобільності на реальність для всіх; усунення перешкод для визнання кваліфікацій, як на рівні школи, так і на рівні вищої освіти; модернізація розробки навчальних програм; посилення вивчення мови; створення європейських університетів світового рівня, які можуть співпрацювати на міжнародному рівні; покращення освіти і навчання та освіти впродовж життя; спрямування інновацій в освіту в цифрову еру; надання більшої підтримки вчителям; збереження культурної спадщини та виховання почуття європейської ідентичності та культури (*European Commission, 2017*)»¹¹⁸.

Другим основним принципом, на якому базується вся концепція вивчення мов у країнах Євросоюзу, є *мультилінгвізм*.

Нілс Рінге¹¹⁹ (2022, 27-29) наголошує на трьох основних причинах, функціонування Євросоюзу як міжнародної мультилінгвальної політичної спільноти.

По-перше, мультилінгвізм ЄС, що визнає мови засобом соціальної, культурної та політичної ідентичності та диференціації, а також влади і контролю, дозволяє окремо взятим мовам виступати маркерами національної ідентичності, одночасно забезпечуючи фундамент для побудови спільної політичної громади. Отже, надання пріоритету одній або кільком мовам є фундаментально проблематичним у політичній системі, яка повинна постійно дотримуватися

¹¹⁸ Олена Локшина «Стратегія європейського співробітництва у галузі освіти і навчання у 2021 – 2030 рр. як євроінтеграційний орієнтир для української освіти», 9.

¹¹⁹ Nils Ringe. "Multilingualism in the EU: How it Works." In *The Language(s) of Politics: Multilingual Policy-Making in the European Union*, 26–80. University of Michigan Press, 2022. Accessed December 23, 2023. <http://www.jstor.org/stable/10.3998/mpub.12080141.7>.

тонкого балансу між забезпеченням національного суверенітету своїх держав-членів, незалежно від розміру їх території та побудовою політичного союзу. Окрім того, багатомовність є ключовим інструментом у формуванні «об'єднаної різноманітності» європейської спільноти.

По-друге, мультилінгвізм має ключове значення для функціонування демократії в ЄС і, відповідно, для забезпечення демократичної легітимності ЄС, оскільки володіння державною мовою країни проживання є умовою участі в політичному житті держави, участі у виборах та сприяє забезпеченню права та спроможності громадян брати участь у політиці ЄС.

Третьою основною причиною багатомовності ЄС є принцип рівної автентичності мовних версій законодавства ЄС, що означає, що всі мовні версії законодавства ЄС є однаково «юридично дійсними». Інакше кажучи, не існує «первинної» версії законодавчого тексту, яка має переважну силу, коли дві або більше версій є несумісними або конфліктують між собою.

Досліджуючи проблему реалізації мультилінгвальної політики Євросоюзу, Горан Бандов (2013) стверджує, що Європейська стратегія багатомовності передбачає низку зобов'язань держав-членів ЄС для реалізації запланованих цілей розвитку багатомовності. Держави-члени повинні сприяти розвитку багатомовності з метою зміцнення соціальної згуртованості, міжкультурного діалогу та європейського будівництва; безперервне вивчення мови впродовж життя; просування мови ЄС у всьому світі та популяризувати багатомовність як фактор конкурентоспроможності європейської економіки, мобільності та працевлаштування людей. Відповідно до цього можна зробити висновок, що політика ЄС у сфері багатомовності ЄС має чотири цілі: заохочувати вивчення мов і сприяти мовному розмаїттю в суспільстві; сприяти здоровій багатомовній економіці; надавати громадянам доступ до законодавства, процедур та інформації ЄС до законодавства, процедур та інформації ЄС їхньою рідною

мовою; і забезпечити свободу мобільності та міграції в межах Європейського Союзу.¹²⁰

ЄС плідно працює на законодавчому рівні для вирішення проблеми функціонування різних мов в багатонаціональній та мультлінгвальній співдружності; відтак, було затверджено низку резолюцій, конвенцій, рекомендацій та інших офіційних документів щодо мовної політики. Одним із ключових документів, що підтримує мовну розмаїтість у Європі, є Європейська хартія регіональних мов або мов меншин (*European Charter for Regional or Minority Languages*).¹²¹ Метою Хартії є захист і розвиток історичних регіональних мов і мов національних меншин у Європі, оскільки мовна політика європейської спільноти поважає право кожного громадянина говорити своєю мовою. Багатомовність також закріплена в Хартії основних прав ЄС: громадяни ЄС мають право використовувати будь-яку з 24 офіційних мов для спілкування з інституціями ЄС, а інституції повинні відповідати тією ж мовою. Правові акти та їхні резюме доступні всіма офіційними мовами ЄС. Щоразу, коли до ЄС приєднувалися нові члени, зростала кількість офіційних мов. По-перше, (Петриченко, 2017) Хартія формулює основні цілі та принципи, які держави зобов'язуються застосовувати щодо всіх існуючих на їхніх державних територіях регіональних мов або мов меншин. По-друге, Хартія містить низку конкретних заходів, розроблених для сприяння використанню конкретних регіональних мов або мов меншин у суспільному житті, заохочення спілкування ними. Вона охоплює мови, що традиційно використовуються у межах державної території, але не охоплює ті мови, що пов'язані з останніми міграційними рухами чи є діалектами офіційних мов. Вона має забезпечити, наскільки це реально можливо, використання регіональних мов або мов меншин в освіті, ЗМІ та

¹²⁰ Bandov, "Language Policy of the European Union – Realization of the Multilingual Policy of the EU", 74.

¹²¹ Європейська Хартія регіональних мов або мов меншин *Збірка договорів Ради Європи*. 2000, К., (ЕТ5 № 148), 49, доступ отримано 15 січня 2024, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_014#Text.

покликана сприяти заохоченню до їх використання в законодавчому й адміністративному контекстах, економічному та соціальному житті, у культурній діяльності й програмах обміну між країнами¹²². Також, це призведе до зміцнення зав'язків не лише між різними культурами, що є важливим фактором в багатомовній і багатокультурній Європі. Сьогодні великі міжнародні компанії та фірми, які розширюють свій бізнес в цілій Європі, зацікавлені у працівниках зі знанням іноземних мов. Відповіддю на запит сучасної економіки стане і мовний сектор, що включає викладання іноземних мов, письмові та усні переклади, мовні технології і т.д. На думку європейських чиновників мультилінгвізм має істотне політичне значення, оскільки «оптимізує безконфліктне, гармонійне співіснування різних мовних співтовариств на спільній географічній або геополітичній території, а також у межах певного політичного утворення¹²³. ЄС характеризується культурним і мовним різноманіттям, а мови, якими розмовляють у країнах ЄС, є невід'ємною частиною його культурної спадщини.

Результати аналізу низки документів, які регулюють політику багатомовності в ЄС, дають підстави стверджувати, що у цих країнах мультилінгвізм трансформувався з лінгвістичного явища в основний принцип організації мовної політики сучасної багатонаціональної Європи. Мультилінгвальна освіта в Європі має потужну підтримку упродовж тривалого часу на усіх рівнях суспільного життя і полягає в наступному:

- організації та проведенні заходів, спрямованих на підвищення якості мовної освіти;
- збільшенні кількості мов, що вивчаються;
- розробці загальних рівнів володіння сучасними мовами;
- захисті культурного та мовного різноманіття.

¹²² Наталія Петриченко, „Європейський досвід впровадження плюрилінгвізму в систему освіти“, *Нова парадигма* 132 (2017): 55, доступ отримано 15 січня 2024, <https://www.novaparadigma.npu.edu.ua/index.php/novaparadigma/article/view/34/20>.

¹²³ Андрій Турчин і Галина Деркач, “Мультилінгвальний Аспект Мовної Політики Європейського Союзу.”

Упродовж останніх десятиліть і до нині у європейській науковій думці у контексті вивчення мов в окремому суспільстві застосовують поруч із терміном «мультилінгвізм» поняття «плюрлінгвізм».¹²⁴ Рада Європи, яка активно сприяє вивченню ІМ та оволодінню мультилінгвальною компетентністю, для позначення феномену індивідуального мультилінгвізму застосовує термін «плюрлінгвізм» як компетентність мовця використовувати більше, ніж одну мову та «мультилінгвізм» як співіснування декількох мов на одній географічній території.¹²⁵ Європейський Союз трактує їх тотожними та вважає, що семантичну структуру поняття «мультилінгвізм» складають обидва визначення, а питання розвитку мультилінгвальної компетентності, яка є однією з ключових компетентностей, що може отримати кожен представник суспільства упродовж життя, входить до переліку пріоритетних проблем освіти в країнах Європи.¹²⁶ Задля формування у людини мультилінгвальної компетентності було запроваджено програму «Навчання протягом життя» (*Lifelong Learning*), яка передбачає мобільність суб'єктів освіти. Основною метою цієї мобільності є допомога в кращому розумінні різноманіття культур.

Нині актуальним є обмін знаннями і досвідом, що ґрунтуються на спільних цінностях, обмін позитивним доробком у справі сприяння міжкультурному діалогові та соціальній інтеграції, зростання європейської співпраці задля розвитку мовної політики і практики, а також підвищення обізнаності щодо європейських цінностей та керівних принципів. Щодо системи освіти, то сьогодні

¹²⁴ Багатомовна Європа: тенденції у політиці і практиці мультилінгвізму в Європі, 15.

¹²⁵ "Council of Europe Language Policy Portal - Language Policy - www.coe.int," *Language Policy*, n.d., accessed February 17, 2024, http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/%20Division_en.asp.

¹²⁶ European Commission. 2005. "A New Framework Strategy for Multilingualism." Commission of the European Communities, Brussels, Belgium. Accessed February 24, 2024, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0596:FIN:en:PDF>.

відбувається посилення уваги до мультилінгвізму (багатомовності) на усіх рівнях навчання.¹²⁷

Зокрема, на рівні *дошкільної освіти* наголошується на важливості раннього навчання мови: «Діти, починаючи з раннього віку, повинні вивчати, принаймні, дві іноземні мови».¹²⁸ Тобто, запроваджено вивчення ІМ (найчастіше англійської, французької та німецької) уже на цьому етапі, проте, зазвичай, навчання частково або повністю фінансується батьками. Найбільшу розмаїтість мов, які пропонують для вивчення, спостерігають в Австрії, Угорщині, Італії та Румунії. Що стосується мов іммігрантів у системі дошкільної освіти, таке навчання поки ще не є поширеним. Лише Данія, Іспанія і Швейцарія пропонують підтримку в навчанні мовами іммігрантів для збереження та розвитку мов і культур походження. Зазвичай це навчання фінансують регіональні чи місцеві фонди, які пов'язані з країною походження.

У закладах *початкової освіти*, відповідно до норм Європейського Союзу і Ради Європи, усі школярі повинні вивчати дві мови на додаток до державної мови країни проживання. Окрім того, наголошується на важливості формування засобами мовних програм позитивного ставлення до інших культур. ІМ (зазвичай англійську, французьку та німецьку) вивчають з першого класу у 12 країнах, і з середнього класу — у 7 країнах і з останнього класу початкової школи — у трьох країнах. Одна з цих мов є обов'язковою для вивчення усіма учнями. Іншими мовами, що пропонуються або як обов'язкові, або як факультативні ІМ є італійська, російська та іспанська. Навчання регіональними або мовами меншин пропонують у 22 країнах, у більшості випадків воно відкрите для всіх бажаючих, лише в Болгарії та Греції цільовою аудиторією є тільки носії цих мов. Лише

¹²⁷ Наталія Петриченко, „Європейський досвід впровадження плюрилінгвізму в систему освіти“, *Нова парадигма* 132 (2017): 52-64, доступ отримано 15 січня 2024, <https://www.novaparadigma.npu.edu.ua/index.php/novaparadigma/article/view/34/20>.

¹²⁸ European Commission, (2013) *Barcelona-Ziele*: Luxemburg: Amt für Veröffentlichungen der Europäischen Union Publications Office, доступ отримано 2 березня 2024, <https://data.europa.eu/doi/10.2838/42919..>

Австрія, Данія, Франція, Іспанія та Швейцарія впроваджують навчання мовою іммігрантів у початковій освіті. Традиційно навчання відбувається під час шкільних годин, у інших випадках воно проводиться в позаурочний час.

Щодо *середньої освіти*, то в документах Європейського Союзу та Ради Європи наголошується на необхідності для учнів, спираючись на знання мови, отримані в початковій школі, при переході до середньої освіти розширювати свою мовну палітру і вміння спілкуватися ІМ з орієнтацією на майбутнє працевлаштування та здобуття професійної або вищої освіти. Відповідно до Рекомендації № (98) 6 Комітету міністрів Ради Європи «Про сучасні мови» метою вивчення мов у середній школі повинно бути «підвищення рівня комунікативних навичок, якого учні мають досягти, щоб користуватися виучуваною мовою для ефективного спілкування в повсякденному житті, для побудови соціальних і особистих взаємовідносин, а також для того, щоб навчатися розуміти й поважати культуру та звичаї інших народів».¹²⁹ Хоча усі країни пропонують вивчення ІМ як на середньому, так і на старших ступенях навчання, досі існують розбіжності в кількості обов'язкових ІМ, не дивлячись на впровадження Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти. Сьогодні вивчення двох обов'язкових ІМ (найчастіше англійської, німецької, французької, іспанської, італійської) як на середньому, так і на старшому рівні запроваджено лише в Австрії, Естонії, Франції, Польщі, Португалії та Румунії. Варто згадати, що встановлений рівень для володіння першою ІМ – B2, а другою – B1.

Навчання регіональними або мовами меншин реалізують у 19 країнах. Деякі мови іммігрантів, зокрема, арабську, хорватську, польську, турецьку, російську пропонують як факультативні ІМ, а у Франції і Нідерландах складають іспити у середній школі.

¹²⁹ Рекомендація № (98) 6 Комітету міністрів Ради Європи «Про сучасні мови», *Верховна Рада України*, доступ отримано 26 лютого 2024, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_725#Text.

Значного поширення на цьому етапі набуває навчання шкільних предметів за допомогою ІМ (*Content and Language Integrated Learning*) (*CLIL*), яке передбачає залучення учнів до вивчення природознавчих дисциплін і географії засобами ІМ. Предметномовне інтегроване навчання вважають сьогодні одним із ефективних і дієвих способів формування комунікативної компетентності.

Варто наголосити, що у системі середньої освіти окремих держав-членів ЄС учителям-філологам надають структурну підтримку мобільності — педагоги мають змогу провести семестр закордоном, що є складовою їхньої додипломної і післядипломної підготовки; така мобільність заохочується програмою «Навчання протягом життя» (*Lifelong Learning Programme*).

Щодо *професійно-технічної освіти* у документі Європейської Комісії 2010 «Новий імпульс для європейської співпраці в галузі професійної технічної освіти задля підтримки Рамочної стратегії Європейської Комісії» (*2010 EC Communication, A New Impetus for European Cooperation in Vocational Education and Training to support the Europe 2020 strategy*) наголошується на посиленні уваги до вивчення мов, особливо до професійно-орієнтованого навчання мов, адже саме воно забезпечує можливість студентської мобільності, участі у міжнародних проектах та готує майбутніх фахівців до професії й професійної мобільності. Як і в попередніх ланках освіти, англійська, французька, німецька та іспанська мови є домінуючими.

Особливої актуальності питання мовної різноманітності й формування плюрилінгвальних навичок набуває на рівні *вищої освіти*, адже він — останній крок перед початком професійної діяльності. Враховуючи глобалізаційні виклики та вимоги роботодавців, здобувачі вищої освіти повинні поруч із засвоєнням ключових академічних знань і формуванням відповідних навичок розвивати мовні, бажано плюрилінгвальні навички, необхідні для їхньої майбутньої діяльності. Деякі європейські університети уже вимагають певного рівня володіння мовами як необхідну вимогу до вступу не тільки на лінгвістичні, а й на

усі освітні програми. Документи Європейського Союзу також підкреслюють важливість диверсифікації мовної освіти шляхом розширення, впровадження, підвищення якості й цілеспрямованості викладання мов в системі вищої освіти з урахуванням контексту навчання упродовж усього життя.

Практично усі європейські університети пропонують державну мову як основну мову навчання, більшість закладів здійснюють початковий процес також ІМ, регіональними або мовами меншин. Внаслідок глобалізації, зростання міжнародної мобільності здобувачів вищої освіти і викладачів, бажання залучити до себе як найбільше іноземних студентів та студентів із числа іммігрантів, англійська мова стала другою мовою навчання в багатьох ЗВО, тому і більшість початкових матеріалів та підручників пропонують англійською. Майже усі університети презентують свої вебсторінки різними мовами, що свідчить про те, що вони докладають особливих зусиль для залучення до себе іноземних талановитих студентів і відповідно — отримання додаткового фінансування. Згідно з рекомендаціями Європейського Союзу та Ради Європи, багато університетів надають змогу вивчати ІМ студентам-нефілологам, причому майже половина з них пропонує вибір більше ніж із чотирьох мов.¹³⁰

Варто зазначити, що на теренах Європейського Союзу тривають науково-прикладні пошуки щодо розробки нової ефективної програми, яка б забезпечувала засвоєння ІМ у таких аспектах:

- як засобу національної та регіональної комунікації/ спілкування;
- як засобу міжнародної комунікації/спілкування;
- як засобу досягнення громадської злагоди/взаєморозуміння;
- як засобу особистого лінгвокомунікативного розвитку.¹³¹

¹³⁰ Наталія Петриченко, „Європейський досвід впровадження плюрилінгвізму в систему освіти“, 52-64.

¹³¹ *Мультилінгвізм та білінгвізм: проблеми і підходи до вивчення: хрестоматія*, ред. колегія: Алла Анісімова та ін. (Дніпро: ЛІРА, 2016), 215.

Сучасні тенденції трансформації освітнього простору ЄС зумовили зміну вимог до світи в Україні, що передбачає впровадження ІМ в освітні пріоритети, в обов'язкову компетентнісну складову моделі сучасної особистості до життя в нових умовах. Зокрема у Законі України «Про освіту», Концепції нової української школи спілкування ІМ посідає чільне місце серед десяти ключових компетентностей, якими повинен оволодіти випускник української школи.

За даним Аналітичного центру *RATING Pro*, найпріоритетнішими мовами для себе українці визначили англійську (98,3%), німецьку (39,7%), польську (31,5%), французьку (18,7%), іспанську (17%), російську (16,4%), китайську (13,7%). Майже 90% українців погоджуються, що кожен освічений громадянин має володіти англійською мовою. Майже 80% погоджуються, що окрім англійської українцям необхідно опанувати другу ІМ. Більше 50% респондентів вважають, що в Україні цілком можлива ситуація, коли виникне нагальна необхідність у володінні англійською й другою ІМ.¹³²

Основним завданням сучасних закладів освіти стає підготовка особистості до взаємодії з мультілінгвальним та полікультурним світом. Зміна статусу ІМ, яку сьогодні розглядають і як засіб міжкультурного спілкування, і як інструмент у діалозі культур і цивілізацій сучасного світу, спричинила нові цілі їх вивчення. Назріла необхідність переходу до нової парадигми побудови навчання ІМ та технологій «практичного оволодіння» мовами. Якщо донедавна мету мовної освіти вбачали у досягненні майстерності у спілкуванні однією, двома чи трьома мовами, кожна з яких розглядали ізольовано, з ідеальним носієм мови в ролі безсумнівного взірця, то нині результатом вивчення мов повинна стати особистісна багатомовність, яка передбачає свідоме розмежування мовних

¹³² Євгеній Панасенко, „Мультілінгвізм як євроінтеграційний і глобалізаційний чинник в умовах сучасної України“, *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління* 4, т.30 (2019): 98-105, доступ отримано 25 лютого 2024, https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/4_2019/20.pdf.

систем і відносно вільний перехід з однієї мови на іншу, в залежності від зміни ситуації і життєвих потреб.^{133 134}

Для досягнення цієї мети перед освітніми закладами постає завдання навчити здобувачів освіти двом або навіть трьом ІМ. Це спричинило необхідність переходу від традиційної форми навчання до навчання іншомовній комунікації, до використання в процесі навчання основ міжкультурної дидактики, до посилення ролі і значення мультилінгвального компоненту. Професор С. Жаботинська також наголошує, що мовну політику і мовне планування в Україні доречно формувати, послуговуючись принципами мультилінгвізму, а також на необхідності запровадження науково-обґрунтованих і дієвих програм формування білінгвізму/мультилінгвізму, які мають враховувати не лише суспільно-політичні та соціально-економічні, а й фізіологічні та психологічні фактори.¹³⁵

Як уже зазначалося, на перебудову навчання ІМ у закладах освіти значною мірою впливають два важливі чинники, що сформульовані у Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної політики до вступників у Європейський простір: 1) «Рівневі ступені» володіння мовами; 2) співвідношення трендів соціального розвитку мовної парадигми: мультилінгвізму і плюрилінгвізму.

Мультилінгвізм — знання певної кількості мов або співіснування різних мов у окремому суспільстві, або мономовному середовищі (державі), де їх знання визначені геополітичними, історичними, або освітніми чинниками. Його

¹³³ *Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання*, науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. Софія Ніколаєва (К.: Ленвіт, 2003.), 10.

¹³⁴ Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин: Закон України від 15.05.2003 № 802, *Верховна Рада України*, доступ отримано 5 лютого 2024, <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/802-15>.

¹³⁵ Світлана Жаботинська, „Домінантність української мови в умовах білінгвізму: нейрокогнітивні чинники“, *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов.* 87 (2018): 5-19, доступ отримано 2 лютого 2024, http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPG_2018_87_3.

досягають шляхом диверсифікації, тобто урізноманітненням мов, що пропонуються в окремій школі, ЗВО, чи в іншій освітній системі, або заохоченням здобувачів освіти вивчати більш ніж одну ІМ, або ж через послаблення домінуючої ролі англійської мови як засобу міжнародного спілкування. Отже, мультилінгвізм виникає та існує за обставин, які визначаються політикою держави, потребами суспільства.

Плюрилінгвальний підхід припускає факт, що у процесі розширення індивідуального мовного досвіду особистості в його культурних аспектах, від рівня побутового мовлення до мови спільноти в широкому розумінні і далі до мов інших народів, особистості не сприймають ці мови у вигляді чітко розмежованих розумових блоків, проте у них формується комунікативна компетентність, у межах якої усі мовні знання і досвід є складниками, та в якій мови переплітаються і взаємодіють. У різних ситуаціях людина може гнучко використовувати різні складники цієї компетентності задля досягнення ефективного спілкування з певним співрозмовником. Наприклад, партнери можуть переключитися з однієї мови на іншу; або ж людина може використовувати знання кількох мов для розуміння змісту тексту, письмового чи усного, поданого на незнайомій мові, пізнаючи слова зі спільного інтернаціонального запасу по-новому. Люди, що мають певні знання, бодай, незначні, можуть застосовувати їх для того, щоб допомогти тим, у кого вони відсутні взагалі; спілкуватися, будучи посередниками між індивідами, які не володіють жодною спільною мовою. Навіть без посередника такі люди можуть досягти певного рівня спілкування, використовуючи усе їх лінгвістичне «знаряддя», експериментуючи з альтернативними формами висловлювання на різних мовах та діалектах, застосовуючи паралінгвістичні засоби (міміку, жести, вираз обличчя і т.д.) та докорінно спрощуючи своє використання мови.¹³⁶

¹³⁶ Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання, 48.

З позицій такої перспективи мета навчання мови значно змінюється. Ще недавно вона трактувалась як досягнення «майстерності» у спілкуванні однією, двома або навіть трьома мовами, кожна з яких розглядалась ізольовано, з «ідеальним носієм мови» в ролі однозначного зразка. Сьогодні результатом вивчення мов має стати особистісна багатомовність, яка передбачає свідоме розмежування мовних систем та відносно вільний перехід з однієї мови на іншу, залежно від зміни ситуації та життєвих потреб.¹³⁷

Внаслідок цього сформульовано нову мету — розвивати лінгвістичний репертуар, в якому присутні усі мовні здібності, включаючи паралінгвістичні (міміка, жести, вираз обличчя). При цьому передбачається, що мови, які пропонують для вивчення в освітніх установах повинні бути урізноманітнені, а здобувачам освіти слід надавати більше можливостей для розвитку їх плюрилінгвальної компетентності, особливе місце в змісті якої посідає соціокультурний компонент.¹³⁸ Науковці вважають його фактором, який у значній мірі визначає і зумовлює використання мови в конкретних ситуаціях, тим самим впливає на іншомовну комунікативну компетентність здобувачів освіти. Знання норм поведінки, цінностей, правил спілкування необхідне для вибору правильного мовленнєвого реєстру, а незнання соціокультурного контексту може бути вирішальним під час комунікації з носіями мови та культури.¹³⁹

Мова тісно пов'язана зі світом його носіїв. Вона відображає не лише фізичні умови життя її носіїв, а й їхню мораль, систему цінностей, національний характер тощо — усе те, що становить культуру. Тому культурологічний підхід до вивчення

¹³⁷ Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин: Закон України від 15.05.2003 № 802, *Верховна Рада України*, доступ отримано 5 лютого 2024, <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/802-15>.

¹³⁸ Георгій Левченко, „Вплив глобалізації на парадигму викладання іноземних мов в Україні“ *Наукові праці ДонНТУ. Серія Педагогіка, психологія і соціологія* 2 (2013): 139-143, доступ отримано 20 січня 2024, <http://ea.donntu.edu.ua/handle/123456789/27109>.

¹³⁹ Тетяна Стеченко і Людмила Ушакова „Мультилінгвізм в системі професійного формування майбутнього вчителя іноземних мов“, *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал*. (Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка 2015), 2: 403–411, доступ отримано 15 жовтня 2023, <http://repository.sspu.sumy.ua/handle/123456789/1470>.

ІМ має сьогодні пріоритетний характер, оскільки він дає можливість не тільки опанувати вербальним аспектом мови, а й зрозуміти картину світу носія мови, що дозволить сформувати полікультурну мовну особистість.

У процесі формування мультилінгвальної полікультурної особистості беруть участь принаймні чотири мовні системи: 1) перша мова (рідна мова) — мова, оволодіння якою відбувається у ранньому дитинстві; 2) друга мова повсякденного спілкування – мова, яка не є рідною, однак використовується людиною у повсякденній комунікативній практиці як державна мова, мова засобів масової інформації, мова навчання; 3) перша ІМ, яку, зазвичай, вивчають хронологічно першою в системі освіти і має переваги внаслідок більшої кількості годин, що виділяються для її вивчення у навчальному процесі; 4) друга ІМ, що характеризується, як правило, відповідною хронологічною послідовністю запровадження її в навчальний процес, меншою кількістю навчального часу на вивчення та викладанням з початкового рівня.¹⁴⁰

За визначенням С. Жаботинської, під «рідною», або першою мовою (мовою першого ступеня укорінення) слід розуміти мову, засвоєну у сенситивний період у родині та поза нею. Цей період визначається віком 11-12 років (деякі науковці зменшують його до 5-7 років), коли за умови занурення в мовне середовище людина оволодіває мовою позасвідомо, завдяки процедурній пам'яті. Вік після 12 років, коли людина опановує мовою свідомо, завдяки декларативній пам'яті, тобто шляхом спеціального навчання, є пост-сенситивним. С. Жаботинська дотримується точки зору, що у сенситивний період можна оволодіти ІМ як рідною.¹⁴¹

Результати досліджень зарубіжних і вітчизняних філологів, психологів, філософів, педагогів було враховано під час реформування системи освіти в

¹⁴⁰ Тетяна Стеченко і Людмила Ушакова „Мультилінгвізм в системі професійного образования будущего учителя иностранных языков“, 403-411.

¹⁴¹ Світлана Жаботинська, „Домінантність української мови в умовах білінгвізму: нейрокогнітивні чинники“, 5-19.

Україні. Зокрема ще в 2012 році в середній школі, починаючи з п'ятого класу, було запроваджено обов'язкове вивчення двох ІМ (як правило англійської, французької, німецької, іспанської). Цінність такого поєднання полягає в тому, що опанування двома ІМ сприяє розвитку металінгвістичної свідомості — особливої форми мовленнєвої свідомості людини, якій притаманна здатність здійснювати абстрактно-логічні операції з кількома мовними системами. Металінгвістична свідомість має фундаментальне значення в системі мультилінгвального навчання, вона сприяє становленню мовленнєвої компетентності, забезпечує умови для професійно-орієнтованої діяльності сучасної людини.

Зазначимо, що саме заклади вищої освіти відіграють ключову роль у процесі розвитку мультилінгвальної компетентності як у конкретного індивіда, так і в цілому суспільстві.¹⁴²

Важливість мультилінгвальної освіти як засобу отримання спеціальних і професійних знань, як компонента поглибленої мовної освіти визначається, передусім, загальною тенденцією до євроінтеграції в економічній, культурній та політичній сферах. В освітній сфері цей тренд обумовлює прагнення до інтеграції предметного знання, направленості на пізнання цілісної картини світу. Навчання на мультилінгвальній основі забезпечує студентам широкий доступ до інформації в різних предметних галузях, отримання нової інформації відповідно до індивідуальних потреб, можливість отримання безперервної освіти, а це в свою чергу надає їм додаткових шансів конкурувати на загальноєвропейському та світовому ринку праці.

У класичному розумінні навчання ІМ припускає наявність певного стандарту, якого необхідно досягти (в ідеалі — це володіння мовою на рівні

¹⁴²European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, *Promoting language learning and linguistic diversity – Action plan 2004-06*, Publications Office, 2004, accessed February, 2, 2024, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b3225824-b016-42fa-83f6-43d9fd2ac96d>.

носіїв мови), тобто мова, по суті, є предметом навчання. На цій ідеї базується більшість традиційних, у тому числі й комунікативних, методик навчання. У контексті мультилінгвальної освіти мова є засобом навчання, тобто відбувається вивчення змісту дисципліни ІМ.

Цей принцип є основою сучасних європейських освітніх проєктів, які спрямовані на все більшу інтеграцію мови та змісту освіти. Їх центральним підходом є *Content and Language Integrated Learning* (предметномовне інтегроване навчання). Ключовим завданням зазначеного підходу є вивчення дисципліни засобами нерідної мови. При цьому предмет може не мати жодного відношення до вивчення мови, наприклад навчання історії англійською мовою в Іспанії. Особливість таких проєктів полягає в тому, що здобувач вищої освіти отримує знання з «немовної» дисципліни, використовуючи при цьому та паралельно вивчаючи ІМ.¹⁴³

Результатом мультилінгвальної освіти є досягнення базової мультилінгвальної компетентності, що дозволяє розглядати її не тільки в якості альтернативного шляху вивчення мови, але й як шлях опанування спеціальних знань, прилучення до цінностей світової культури та розвитку соціально-комунікативних здібностей особистості. Основними характерними ознаками цього альтернативного підходу до вивчення ІМ вважають:

- мова є засобом навчання;
- інтеграція ІМ та змісту дисципліни, що вивчається;
- використання декількох мов у процесі навчання,

а основною метою є формування комунікативної та мультилінгвальної компетентностей.¹⁴⁴ На сьогоднішній день полікультурна мультилінгвальна

¹⁴³ European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, *Promoting language learning and linguistic diversity – Action plan 2004-06*, 8.

¹⁴⁴ Алла Анісімова, „Концепція мультилінгвізму в навчанні іноземним мовам“, *Англїстика та американїстика* 11 (2014): 57, доступ отримано 30 січня 2024, http://nbuv.gov.ua/UJRN/antame_2014_11_15.

освіта засобами вивчення рідної та іноземної мов є важливою складовою модернізації цілей та змісту національної освітньої системи в Україні. В умовах глобалізації, економічної інтеграції та створення єдиного європейського ринку праці ЗВО прагнуть забезпечити підготовку спеціалістів європейського рівня, здатних працювати в масштабах загальноєвропейського ринку.

Сутність сучасної багатомовної освіти полягає у формуванні широкої соціокультурної компетентності і автентичності контекстуального трактування сенсів міжсуб'єктної комунікації представників різних культур. Соціальна сутність сучасної мультилінгвальної освіти має у своїй основі процес формування не лише мовної, але й загальної суспільної компетентності зі здатністю справжнього розуміння моделей поведінки у різних культурних контекстах. Вона вирішує проблему руйнування ієрархії національностей, прищеплюючи критичний світогляд і світосприйняття, а також розвиваючи комунікативні можливості особистості. Окрім цього, ця система освіти сприяє глибшому та більше осмисленому ставленню нації до власної мови і культури. Усе вищезазначене робить процес соціокультурного обміну етнічними цінностями більше стабільним, безпечним, надійним і контрольованим, сприяючи свідомому збереженню національної культури носіями мови й розвиваючи позитивніший соціокультурний досвід у кожному окремому суспільстві.

У полілінгвальному суспільстві ефективність вивчення ІМ тісно пов'язана з комунікативно-лінгвокультурологічною концепцією лінгвістичної освіти, наріжним каменем якої є ідея взаємопов'язаного вивчення мов і культур. Формування не тільки мовленнєвої а й комунікативно-культурологічної компетентності, становлення та розвиток крос-культурних навичок і

полілінгвального мислення стає основною метою у процесі навчання ІМ як в середніх, так і вищих навчальних закладах.¹⁴⁵

Усе вищезазначене зумовлює нові вимоги до педагогічної освіти. Педагогічна лінгвістична освіта повинна сприяти тому, щоб майбутні вчителі/викладачі позиціонували себе не лише як учителі/викладачі певної мови, але й як педагоги-словесники загального профілю. Вони мають поціновувати усі мови та мовні компетентності й знаходити способи впровадження та популяризації лінгвістичного різноманіття незалежно від мови, яку вони викладають. Учителям у загальноосвітніх школах необхідно надати можливість співпрацювати також з альтернативними освітніми закладами, поєднуючи досвід формального і неформального навчання для формування реалістичнішого уявлення про мовну ситуацію загалом. Учителі повинні знати, яким індивідуальним лінгвістичним інструментарієм володіє кожен учень, і як його можна використати в якості освітнього ресурсу. Відповідні методики можуть бути розробленими на базі результатів аналітичних досліджень з питань мовної освіти, що проводилися під егідою Ради Європи. Учителі/викладачі мають бути обізнаними у питаннях успіхів та прогресу навчання в інших секторах освіти, щоб мати можливість оцінювати результати освітньо-виховної діяльності своїх колеги в інших галузях.

Отже, розглянувши науковий термін «мультилінгвізм» як поняття індивідуальної характеристики особистості та соціокультурного явища, дослідивши його як одну з основних засад формування мовної компетенції у громадян Євросоюзу, можемо прийти до висновку, що він суттєво впливає як на політичні процеси, так і на гуманітарні сфери, зокрема на іншомовну освіту в країнах-членах Європейської спільноти. Наголошено на актуальності

¹⁴⁵ Юлія Панасюк, „Мультилінгвальність в українському суспільстві“, *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки* 8 (2017): 37-40, доступ отримано 5 лютого 2024, http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvddpufm_2017_8%282%29_10.

мультилінгвізму як сучасного соціокультурного феномена, що характеризується здатністю особистості володіти кількома мовами і є необхідною умовою її успішної життєдіяльності в епоху глобалізації та фактом конкретного мовного існування для більшості населення всього світу у зв'язку із зростаючою взаємодією економічних, наукових, культурних та політичних інтересів. Визначено, що головною умовою освоєння інших культур є, передусім, володіння мовами, адже мова — це інтегральна частина людської ідентичності, найбільш безпосередній спосіб вираження культури. У XXI ст. вивчення іноземної мови зазнає істотних змін. Пріоритетним завданням мовної політики Євросоюзу в контексті іншомовної освіти і навчання є розвиток багатомовного суспільства, що ґрунтується на принципах взаємоповаги, дбайливого ставлення до культури, збереження регіональних мов та мов національних меншин. Кожен європеець, поряд з володінням рідною мовою, повинен опанувати дві іноземні мови. Стосовно конкретних дій щодо реалізації мовної політики, можемо стверджувати про ширший спектр мов у систему освіти для усіх вікових груп школярів, а також дорослого населення. Результати аналізу низки документів, які регулюють політику багатомовності в ЄС, дають підстави визнати, що у цих країнах мультилінгвізм трансформувався з лінгвістичного явища в основний принцип організації мовної політики сучасної багатонаціональної Європи. Мультилінгвальна освіта в Європі має потужну підтримку упродовж тривалого часу на усіх рівнях суспільного життя: мовна освіта протягом усього життя, що включає різні освітні програми і проекти та мультилінгвізм становлять підґрунтя для формування мовної компетенції у громадян Євросоюзу.

Сьогодні, на шляху до об'єднання з Європейською спільнотою ми усвідомлюємо, що іншомовній освіті відведено ключову роль у культурній різноманітності та розвитку міжкультурного діалогу. Можна стверджувати, що на законодавчому рівні в Україні створені умови для розвитку мультилінгвізму, зроблено перші та успішні кроки, хоча існують і деякі проблеми у практичній

організації такої іншомовної освіти. Визначено основні вимоги до української лінгвістичної освіти та вчителів/викладачів іноземних мов зокрема. Зарубіжний досвід спонукає до розширення переліку іноземних мов, які можуть бути рекомендовані до вивчення у старшій школі, що зумовлюється багатонаціональністю України, а прикладом може стати досвід сусідів — членів ЄС: країн Балтії, Польщі, Чехії і т.д.. З огляду на це, до англійської, німецької, французької, китайської мов, що зазвичай вивчаються в українських школах, варто додати мови країн-сусідів та етнічних меншин, які проживають в Україні.

Література

- Анісімова, Алла, редактор. 2016. *Мультилінгвізм та білінгвізм: проблеми і підходи до вивчення: хрестоматія*. Дніпро: ЛІРА.
- Верховна Рада України. 1998. *Рекомендація №(98)6 Комітету міністрів Ради Європи «Про сучасні мови»*.
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_725#Text.
- Верховна Рада України. 2003. *Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин: Закон України від 15.05.2003 № 802*.
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/802-15>.
- Екстра, Гуус, редактор. 2012. *Багатомовна Європа: тенденції у політиці і практиці мультилінгвізму в Європі*. Київ: Ленвіт.
- Європейська Хартія регіональних мов або мов меншин. 2000. *Збірка договорів Ради Європи*. Київ, 2000. (ЕТ5 № 148)
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_014#Text.
- Ніколаєва, Софія, редактор. 2003. *Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання*. Київ: Ленвіт.
- Талалай, Юлія. 2017. „Модернізація навчання іноземних мов у старшій школі країн Центральної Європи в умовах мультилінгвізму.“ Дис. канд. пед. наук, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка.

About Multilingualism Policy. *European Education Area, n.d.*, accessed December 20, 2023/ <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/improving-quality/multilingualism/about-multilingualism-policy>.

Council of Europe Language Policy Portal - Language Policy - www.coe.int," *Language Policy, n.d.*, accessed February 17, 2024, http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/%20Division_en.asp.

European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, Promoting language learning and linguistic diversity. *Action plan 2004-06*, Publications Office, 2004, accessed February, 2, 2024. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b3225824-b016-42fa-83f6-43d9fd2ac96d>

European Commission. 2005. "A New Framework Strategy for Multilingualism." *Commission of the European Communities*, Brussels, Belgium. accessed February 24, 2024, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0596:FIN:en:PDF>

Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning. (2006/962/EC). *Official Journal of the European Union*, 30.12.2006. – L 394/10-394/18 EN.

Ringe, Nils. "Multilingualism in the EU: How It Works." In *The Language(s) of Politics: Multilingual Policy-Making in the European Union*, 26–80. University of Michigan Press, 2022. <http://www.jstor.org/stable/10.3998/mpub.12080141.7>.

Анісімова, Алла. 2014. „Концепція мультилінгвізму в навчанні іноземним мовам“. *Англїстика та американїстика* 11: 54-58. http://nbuv.gov.ua/UJRN/antame_2014_11_15.

Голубовська, Ірина та ін. 2015. „Термінографія, мультилінгвізм, мультидисциплінарність: напрямки майбутніх досліджень.“ *Лінгвістика XXI столїття*: 3-23. http://nbuv.gov.ua/UJRN/linds_2015_2015_3.

- Жаботинська, Світлана. 2018. „Домінантність української мови в умовах білінгвізму: нейрокогнітивні чинники.“ *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Methodика викладання іноземних мов* 87: 5-19.
http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPG_2018_87_3.
- Коршак, Наталія. 2017. „Глобалізація та мультилінгвізм – сутнісні властивості сучасного освітнього поступу.“ *Філософські обрії* 38: 70-78.
<http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/8978/1/9.pdf>.
- Левченко, Георгій. 2013. „Вплив глобалізації на парадигму викладання іноземних мов в Україні.“ *Наукові праці ДонНТУ. Серія: Педагогіка, психологія і соціологія* 2(14): 139-143.
<http://ea.donntu.edu.ua/handle/123456789/27109>.
- Локшина, Олена. 2022. Стратегія європейського співробітництва у галузі освіти і навчання у 2021 – 2030 рр. як євроінтеграційний орієнтир для української освіти». *Український Педагогічний журнал*, вип. 4 (Січень):5-17.
<https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/621/617>.
- Панасенко, Євгеній. 2019. „Мультилінгвізм як євроінтеграційний і глобалізаційний чинник в умовах сучасної України.“ *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління* 4: 98-105.
https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/4_2019/20.pdf.
- Панасюк, Юлія. 2017. „Мультилінгвальність в українському суспільстві.“ *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)* 8 (2): 37-40.
http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvddpufm_2017_8%282%29_10.
- Петриченко, Наталія. 2017. „Європейський досвід впровадження плюрилінгвізму в систему освіти.“ *Нова парадигма* 132: 52-64.
<https://www.novaparadigma.npu.edu.ua/index.php/novaparadigma/article/view/34/20>.

- Стеченко, Тетяна, та Людмила Ушакова. 2015. „Мультилінгвізм в системі професійного освіти майбутнього вчителя іноземних мов.“ *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал*. Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка. 2 (46): 403–411. <http://repository.sspu.sumy.ua/handle/123456789/1470>.
- Турчин Андрій і Деркач Галина. 2023. „Мультилінгвальний аспект мовної політики Європейського Союзу.“ *Франкофонія в умовах глобалізації і полікультурності світу: збірник тез IV Міжнародної науково-практичної конференції*. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка. С. 64-67.
- Чуба, Галина. 2016. „Політика мультилінгвізму і нові підходи в лінгводидактиці.“ *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 12: 62-67. <https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/handle/item/24615>.
- Яковлева, Олена. 2016. „Багатомовність як тренд суспільного розвитку та чинник модернізації освіти.“ *Науковий вісник. Серія: Філософія*. Харків: ХНПУ 47 (II): 93-105. http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_filos_2016_47%282%29_12.
- Bandov, Goran. “Language Policy of the European Union – Realization of the Multilingual Policy of the EU.” *International Studies* 13, no. 1 (April 12, 2013): 65–84. <https://hrcak.srce.hr/123015>.
- Barcelona-Ziel. Luxemburg: Amt für Veröffentlichungen der Europäischen Union, 2013. 48 S.
- Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (CEFR). URL: <https://www.coe.int/en/web/common-european-frameworkreference-languages/> (дата звернення: 17.02.2024).
- Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee of the Regions: A New Framework Strategy for Multilingualism. Brussels, 22.11.2005.
- Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee of the Regions: Promoting Language

Learning and Linguistic Diversity. *An Action Plan 2004-2006*. Brussels, 24.07.2003.

Council of the European Union. 2018. *Council Conclusions on Moving Towards a Vision of a European Education Area*. *Official Journal*, accessed February 8, 2024. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XG0607\(01\)&rid=6](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XG0607(01)&rid=6)

Council of Europe Language Education Policy, http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Division_en.asp.

Curriculum Convergences for Plurilingual and Intercultural Education / Report by F.Goullier at the Seminar 29-30 November 2011. Council of Europe, Language Policy Unit DG II. 21 p.

European Centre for Modern Languages. „ECML Structure“, <http://archive.ecml.at/aboutus/aboutus.asp?t=structure>.

European Charter for Regional or Minority Languages, <http://www.coe.int/en/web/european-charterregional-or-minority-languages/text-of-the-charter>.

European Commission. *Multilingualism: An Asset for Europe and A Shared Commitment*. Brussels: European Communities. 2008. 35 p.

Krauss M. The world's languages in crisis, [https://sustainableunh.unh.edu/sites/sustainableunh.unh.edu/files/images/Krauss \(1992\).pdf](https://sustainableunh.unh.edu/sites/sustainableunh.unh.edu/files/images/Krauss%20(1992).pdf).

Language Policy Division. „Language Policy Division“, <http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/> (дата звернення: 27.03.2023).

Price G. *Encyclopedia of the languages of Europe*. London: Blackwell, 2000. 499 p.

Sebestyén, Krisztina, Katarzyna Jagielska, and Nadine Comes. “Multilingualism in Europe Among to Some Theoretical and Empirical Examples – Introduction to a Thematic Issue.” *Hungarian Educational Research Journal* 13, no. 3 (August 10, 2023): 319–27. <https://doi.org/10.1556/063.2023.00249>.

Climent-Ferrando, Vicent. "Linguistic Neoliberalism in the European Union. Politics and Policies of the EU's Approach to Multilingualism." *DOAJ (DOAJ: Directory of Open Access Journals)*, December 1, 2016. <https://doi.org/10.2436/rld.i66.2016.2843>.

2.2. DEVELOPMENT OF INTERCULTURAL COMMUNICATIVE COMPETENCE OF UNIVERSITY STUDENTS: LINGUACULTURAL APPROACH IN FOREIGN LANGUAGE TRAINING.

Lyubov ZABLITSKA, Halyna NAVOLSKA

Globalization processes are bringing nations closer to each other; hence, intercultural communication competence (ICC) is essential to communicating with people from all over the world. Currently, ICC is becoming an increasingly popular issue in English language teaching (ELT) since language learners are required to interact in English with representatives from diverse linguistic and cultural backgrounds. Researchers have emphasized the importance of culture in language education, as a lack of knowledge would cause some barriers to cross-cultural communication.

The current social, economic and cultural tendencies of Ukrainian development and Ukraine's entrance to the European educational system provide new concerns and challenges for future professionals' training. Due to these globalization processes, the higher education system must prepare highly qualified specialists who are not only well-acknowledged in relevant professional disciplines but also possess knowledge of foreign languages at an adequate level. Appropriate knowledge of a foreign language is one of the conditions for both, future professionals' successful